

Τὸ αἶτημα τῆς συμμετοχῆς τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν λαϊκῶν στὴν ἐκλογή τῶν ἐπισκόπων

ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

I. Ἡ ἀνάγκη μετάβασης ἀπὸ μία ἐκκλησιολογία χωρὶς ἀντίκρουσμα στὴ ζωὴ, μὲ ἀτομικιστικὲς προσεγγίσεις καὶ πρακτικὲς, ἡ ὁποία θὰ τόνιζε περισσότερο τὴ δημοκρατικότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος παρὰ τὴν ἐπίδιωξη μιᾶς ἐνεργοῦ συσσωμάτωσης στὸ εὐχαριστιακὸ σῶμα, ὀδήγησε ἀναγκαστικὰ στὴ διαπίστωση, ὅτι τὸ ἐκκλησιαστικὸ αὐτὸ Σῶμα ἀποξενώνεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία. Συγχρόνως διαγιγνώσκεται καὶ ἓνας παραγκωνισμὸς ἢ ιδιότευση τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ καὶ μία περιθωριοποίηση τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο δομικῶν στοιχείων τῆς ταυτότητας τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν κλῆρο¹. Αὐτὴ ἡ σύγχυση ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπαναφορὰ τῆς συζήτησης, στὰ πλαίσια τῆς εὐχαριστιοκεντρικῆς κατανόησης τῶν διακονημάτων, ὡς πρὸς τὸν τρόπο τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀνάδειξης τῶν ἐπισκόπων, μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα, στὴν παράδοση ἐθεωροῦντο ἐκκλησιολογικὰ ὡς δεδομένα.

II. Ἡ συμμετοχὴ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν στὴν ἐκλογή τῶν ἐπισκόπων, κυρίως γιὰ τὴν Ἀποστολικὴ ἐποχὴ καὶ λίγο ἀργότερα τὴν μεταποστολικὴ περίοδο εἶναι δεδομένη καὶ δὲν χωραεὶ καμμία ἀμφισβήτηση (Πράξ. Α΄, 15-26. ΣΤ΄, 2-6 / Ἀποστολικὲς Διαταγὲς 8, 5, PG 1, 1069), τὸ ἐπιβεβαιώνει μάλιστα καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (Ἐρμην. Β΄ Κορ. 18, 3, PG 61, 427-428. Πράξ. 3, 2, PG 60, 35), ἐνῶ ἡ συμμετοχὴ αὐτὴ δὲν ἐξαντλεῖτο μόνον στὴ ἐκλογικὴ δια-

1. Θυμίζω στὸ σημεῖο αὐτὸ τὴ διάκριση κλήρου (ἐπίσκοπος, πρεσβύτερος, διάκονος) καὶ λαοῦ, ὅπου, καὶ γιὰ τὶς δύο χαρακτηριστικὲς αὐτὲς τάξεις, προϋποτίθεται τὸ Βάπτισμα καὶ τὸ Χρίσμα, γιὰ τὸ «κληρικὸ χάρισμα» εἰδικότερα ἀπαιτεῖται καὶ ἡ πράξη τῆς χειροτονίας, ὅπου ἡ παρουσία καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἶναι ἀπαραίτητη.

δικασία αλλά κορυφούτο και ολοκληρούτο με την πράξη της χειροτονίας, ή όποια μάλιστα ήρχετο ως άμεση και επόμενη πράξη², ως μία ουσιώδης συνέχεια της σχέσης μεταξύ της συνοδικότητας και της χειροτονίας στη ζωή της αρχαίας Έκκλησίας³.

III. Έπίσης ή ουσιαστική και ενεργός συμμετοχή τών πρεσβυτέρων και λαϊκών γενικά αλλά και ειδικότερα στην πράξη έκλογής και χειροτονίας τών επισκόπων δέν έξαντλήτο μόνο στο λειτουργικό «άμήν» (γένοιτο) ή στην αριθμητική πλαισίωση τών δραστηριοτήτων της έκκλησιαστικής ήγεσίας αλλά είχε και άνάλογες συμμετοχές σε όλα τα πλάτη και μήκη της έκκλησιαστικής δραστηριότητας.

Οί παρούσες όμως έπισημάνσεις, νομίζω ότι οδηγούν και στις πρώτες διαπιστώσεις. Έτσι λοιπόν:

- α) Το αίτημα της συμμετοχής τών πρεσβυτέρων και λαϊκών στην έκλογή τών επισκόπων βρίσκει έρεισμα στην παράδοση, τουλάχιστον μέχρι και τόν δ' αιώνα.
- β) Από την ιστορική πορεία της Έκκλησίας, ήδη από τόν πρώτο αιώνα μ.Χ., όπως μάς διασώζει ό Ίππόλυτος Ρώμης (τέλος 2ου-άρχες 3ου) ή διάκριση τών χαρισμάτων (κλήρος και λαός) ήταν δεδομένη και ή σχέση τους ήταν καθαρά σχέση κοινωνίας και άλληλοπεριχώρησης, χωρίς ταξικές διαβαθμίσεις⁴ με έξουσιαστικές προεκτάσεις, γεγονός τó όποιο σημαίνει ότι τó χαρισματικό είχε μία συγκεκριμένη λειτουργική-εύχαριστιακή άναφορά, με προϋποθέσεις διάκρισης, έτερότητας, συμπληρωματικότητας και συμμετοχικότητας και όχι διαίρεσης ή διάσπασης.
- γ) Η άπομάκρυνση ή άποκοπή της ένορίας από την επισκοπή και ή «αυτόνομηση» τών πρεσβυτέρων και τού λαού από την επισκοπή και τόν έπισκοπο ήταν επίσης ένα γεγονός που πραγματοποιιήθηκε άρκετά νωρίς με σημαντικές συνέπειες.

2. Η όποιαδήποτε λοιπόν παρεμβατική ένέργεια, κατά τó σύγχρονο παρελθόν, περι μη ολοκλήρωσης της πράξης έκλογής και με την πράξη της χειροτονίας (πρβλ. Έκκλησία της Άλβανίας), μάλιστα με πολιτικές σκοπιμότητες, είναι άντιεκκλησιολογική και έπτός παραδόσεως.

3. Βλ. ΖΙΖΙΟΥΛΑΣ J.D., «The Development of Conciliar Structures to the Time of the First Ecumenical Council», έν *Councils and the Ecumenical Movement*, Genève 1968, σελ. 34-51.

4. Έως για πρώτη φορά ιστορικά να συναντάται, προδρομικά μόν στο ιουδαιοχριστιανικό άποκαλυπτικό έργο «Ποιμήν τού Έρμα» (πρώτο μισό του 1ου αιώνα), συστηματικά δέ στις λεγόμενες άρεοπαγινικές συγγραφές (7ος αιώνας).

Τὸ ἐρώτημα ὅμως τὸ ὁποῖο τίθεται ἄμεσα, εἶναι πῶς φτάσαμε στοὺς ἀποκλεισμούς, καὶ μάλιστα τόσο νωρίς, ἤδη τὸ πρῶτο μισό του 4ου αἰῶνα (καν. δ΄, 325 μ.Χ. - Α΄ Οἰκουμενικὴ σύνοδος), καὶ μὲ τόσο ἀδιαμφισβήτητο τρόπο καὶ κῦρος, τὸ ὁποῖο ὡς γεγονός παγιώθηκε μάλιστα στὴν κανονικὴ παράδοση, μὲ τὸν γ΄ κανόνα τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς, «δεῖ τὸν μέλλοντα προβιβάζεσθαι εἰς ἐπισκοπὴν, ὑπὸ ἐπισκόπων ψηφίζεσθαι, καθὼς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ ὄρισται ἐν τῷ κανόνι»;

Ἀρχικὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι, σύμφωνα μὲ τοὺς λστ΄ (36) Ἀποστολικὸ κανόνα καὶ ιη΄ (18) κανόνα τῆς Ἀντιοχείας, ὁ λαὸς ἔχει λόγο στὴν κατάσταση τῶν ἐπισκόπων του. Εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὸν δεχθοῦν, ἂν καὶ δὲν συμμετέχουν στὴν ἐκλογή, ἐκτὸς καὶ προβάλλουν κάποια «αἰτίαν τοῦ ἐπισκόπου ἐπίσογον» ἢ «πταῖσμα», ὁ δὲ Βαλσαμώνας, στὴν ἐρμηγεία τοῦ δ΄ κανόνα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀναφέρει, ὅτι «οἱ θεῖοι πατέ-ρες...διωρίσαντο ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρχίας ψηφίζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον,... ἵνα μὴ παρὰ λαϊκῶν ἀνθρώπων ὁ τῶν ἱερωμένων διασύρηται βίος». Αὐτὸς ὁ διασυρμὸς τῶν ἐπισκόπων ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς ὑποδεικνύει, ὅτι πλέον ἔχει ἐδραιωθεῖ στὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση μία ἀλλοτρίωση τῆς χαρισματικῆς λειτουργίας τοῦ «λαοῦ τοῦ Θεοῦ» καὶ ἔχει ἐπιτευχθεῖ ἡ ἔκπτωσή του σὲ μία «ὄχλοκρατία», σύμφωνα μάλιστα καὶ μὲ τὸν ιγ΄ (13) κανόνα τῆς Λαοδικείας, ἐνῶ οἱ ἐκλογές τῶν ἐπισκόπων κινδύνευαν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπέμβαση τῶν «κοσμικῶν ἀρχόντων», κυρίως μέσα ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς (γ΄ κανόνας τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς).

Ὅμως ἐνῶ ὁ λαὸς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκλείονται ἀπὸ τὴν διαδικασίαν τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπισκόπων ἐντούτοις καλοῦνται νὰ συμμετάσχουν στὴν πράξη τῆς χειροτονίας μάλιστα δὲ καὶ πάλιν ὄχι ὅλοι, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς «οἱ φρονιμώτεροι καὶ εὐλαβέστατοι» (βλ. ε΄ κανόνας τῆς Λαοδικείας-ca. 360 μ.Χ.) καὶ ἀπὸ τοὺς κληρικούς, οἱ «ἀμέμπτως τῷ ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ μετὰ ταπεινοφροσύνης, ἡσύχως καὶ ἀβαναύσως» ποιμένοντες (βλ. Κλήμεντος, Α΄ Κορινθ. XLIV).

Καὶ ἀπὸ τὸν δεύτερο αὐτὸ ἀποκλεισμό, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἐπιτελεῖται στὰ μέσα τοῦ δ΄ αἰῶνα, καθίσταται φανερὸ πλέον ὅτι τὸ πρόβλημα δὲν ἦταν ἀπλᾶ ἢ ἐφαρμογὴ ἑνὸς ἐπισκοποκεντρικοῦ συνοδικοῦ συστήματος ἀλλὰ σχετίζεται κυρίως μὲ τὸν φόβο τῆς «ἠθικῆς» ἀλλοτρίωσης τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου καὶ τῆς «ἐκπτώσεως» τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου σὲ «ὄχλο». Ἔτσι λοιπὸν φτάσαμε στὴν ἄρση τῆς ισότιμης συμμετοχῆς τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν λαϊκῶν στὴν ἐκλογή ἐνῶ στὴν πράξη τῆς χειροτονίας ἢ συμμετοχῆ τους «περιορίστηκε» μόνο στὴ λει-

τουργική επιφώνηση «ἄξιος», χάνεται δηλαδή με τὸν ἀποκλεισμό αὐτὸ ἢ αὐτοδύναμη καὶ αὐτονόητη «ἐτυμηγορία» τοῦ λαοῦ γιὰ τὸν ἐπίσκοπό του.

IV. Ποιές ἦταν ὁμως οἱ αἰτίες ἐκεῖνες, οἱ ὁποῖες προκάλεσαν αὐτοὺς τοὺς ἀποκλεισμούς καὶ οἱ ὁποῖοι συνεπάγονταν τὴν οὐσιαστικὴ ἀλλαγὴ στὴν ἀντιστοιχὴ συνοδικὴ διαδικασία ἐκλογῆς καὶ τὸν περιορισμὸ τῆς, ἀποκλειστικά καὶ μόνο στοὺς ἐπισκόπους;

α) *Τὸ σχίσμα καὶ ἡ αἴρεση.* Ὁ δ' αἰῶνας ἀποτελεῖ τὸν κατεξοχὴν αἰῶνα ὅπου οἱ αἵρετικοὶ καὶ οἱ σχισματικοὶ, κυρίως οἱ ἀρειανοί, εἶχαν ἀλλοιώσει καὶ διασπάσει τὴν ἐνότητα τῆς ἐπισκοπῆς, μέσα ἀπὸ τὴν ἀλλοίωση τῶν ἐνοριῶν, ἢ δὲ κατάσταση εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὶς περιγραφές τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὅταν ἔφθασε στὴν Κωνσταντινούπολη, γιὰ νὰ ἐνθρονιστεῖ.

Ἡ παρούσα αἰτία ἐπέφερε καὶ τὴν πρώτη διάσπαση, στὴν ἀρμονικὴ δηλαδή συλλειτουργία ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτερίου, ὅπως αὐτὴ περιγράφεται ἀπὸ τὸν Ἰγνάτιον Ἀντιοχείας, «σὺν τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνους»⁵, καὶ τὴν «Ἀποστολικὴ Παράδοση» τοῦ Ἰπολύτου Ρώμης.

Ὁ ἐπίσκοπος λοιπὸν ἀπολυτοποιεῖ μὲν τὴν ἐκκλησιαστικὴ του αὐθεντία, ὡς ἐκφραστής, φύλακας καὶ φορέας τῆς ἐνότητας στὴν ἐπισκοπὴ του, «ἵνα ἀσφαλὲς ἦ καὶ βέβαιον πᾶν ὃ πράσσεται» (Ἰγνατ. Ἀντιοχείας, Σμυρν. VIII), καὶ μάλιστα ὄχι αὐτονομημένος, «ἀλλ' ἐν συνόδῳ». Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἔχουμε τὴ σταδιακὴ ἀνάπτυξη μιᾶς ἀποκλειστικῶς ἐπισκοποκεντρικῆς συνοδικότητας, ἔτσι ὥστε ἡ ἐξουσία τοῦ ἐπισκόπου νὰ μαρτυρεῖ τὴν ἀλήθεια μὲ πολὺ εἰδικὸ καὶ συγκεκριμένο τρόπο, ὡς μέλος μιᾶς συνόδου, γεγονός, τὸ ὁποῖο δὲν ἦταν μόνο συνέπεια τῆς μετοχῆς του στὴν ἀδιάσπαστη ἀλυσίδα τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἀλλὰ ἀποδιδόταν ἐπίσης στὸ χάρισμα τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖο λάμβανε μέσῳ τῆς χειροτονίας του, ἔτσι ἡ νέα θεολογία τοῦ ἐπισκοπικοῦ λειτουργήματος καὶ ἡ ἀναπτυσσόμενη πρακτικὴ τῆς συνοδικῆς δράσεως ἐπέδρασαν ἀμοιβαίως.

β) Ἡ δεύτερη αἰτία εἶναι ἡ αἴρεση τοῦ *Μοντανισμοῦ*⁶. Ἡ προβολὴ τῆς «Νέας Προφητείας» (172 μ.Χ.) εἶχε ὡς συνέπεια τὴν ἐξύψωση τῶν «Προφητῶν» ἔναντι τοῦ κλήρου καὶ τὸν παραγκωνισμὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ «Νεοὶ Προφῆται» νὰ θεωροῦνται ἀνώτεροι τῶν ἐπισκόπων καὶ

5. ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, «Πρὸς Φιλαδελφεῖς», ἐν Βιβλιοθήκῃ Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, τόμ. 2, σελ. 277, 8-9 καὶ 306, 21-22.

6. Γιὰ τὴν αἴρεση τοῦ Μοντανισμοῦ, βλ. TREVETT CHRIST., *Montanism. Gender, Authority and the New Prophecy*, Cambridge University Press 1996.

νά ἀμφισβητοῦν σοβαρὰ τὸ κῦρος καὶ τὴν αὐθεντία τῶν ἐπισκόπων, μὲ τὸ ἐπιχειρήμα, ὅτι κατεῖχαν τὴν ἔμπνευση τοῦ Παρακλήτου ἦταν καὶ οἱ ρυθμιστὲς τοῦ δόγματος καὶ τοῦ ἥθους τῆς Ἐκκλησίας⁷.

γ) Ἡ τρίτη αἰτία, τὴν ὁποία θεωρῶ ὅτι εἶναι ἡ πλέον οὐσιαστική, γιατί ἐπέφερε πολλές καὶ σημαντικὲς ἀλλαγές στὴν ἐκκλησιαστικὴ δομὴ καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση⁸, εἶναι ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας στὸν κόσμος, ἡ ὁποία συνεπάγεται καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῆς ταυτότητάς της. Ἡ Ἐκκλησία μετατρέπεται πρῶτα σὲ «θεραπευτήριον ψυχῶν» καὶ δευτερευόντως ἀποτελεῖ κιβωτὸ σωτηρίας⁹. Ἡ παρούσα ἐκκλησιολογικὴ παραθεώρηση ἀποτελεῖ ἓνα συνδυασμὸ τῶν ἰδεολογικῶν ἀρχῶν τοῦ πλατωνισμοῦ (ἀθανασία ψυχῶν, ἀπολυτοποίηση τῶν γνωστικῶν λειτουργιῶν, ἔνωση τῆς ψυχῆς μὲ τὸ λόγο, αἰσθητὰ στοιχεῖα καὶ σωματικὰ πάθη) μὲ τὴν ἀλεξανδρινὴ σκέψη, καὶ πιὸ συγκεκριμένα μὲ τὴν ὠριγένειο παράδοση, καὶ τὴν παράλληλη υἱοθέτησή της ἀπὸ τὸν ἀναπτυσσόμενο μοναχισμό. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς παραθεώρησης εἶναι ὅτι κάθε τί τὸ ἠθικὸ ἢ τὸ ἀνήθικο, ἅγιο ἢ βέβηλο, προσεγγίζεται μὲ ἀνθρωπολογικὰ κριτήρια, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἀγιότητα, νὰ θεωρεῖται στὰ πλαίσια τῆς ἠθικότητος ἢ τῆς ἀνηθικότητος, καὶ ἡ σχέση μὲ τὴν εὐχαριστιακὴ κοινότητα νὰ κατανοεῖται ἀτομικιστικά. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐνότητα δὲν ἔχει τὴν ἀναφορὰ τῆς, πρωτίτως καὶ ἀποκλειστικά, στὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ ἡ ἀγιότητα δὲν εἶναι συνεπαγωγὴ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, ὥστε κάθε τί, τὸ αἰρετικὸ ἢ σχισματικὸ, τὸ ὁποῖο συνεπάγεται διάσπαση τῆς ἐνότητος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος νὰ θεωρεῖται καὶ ὡς ἀνήθικο, ἀκάθαρτο καὶ ἀπόβλητο. Ἡ κατανόηση τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας, ὡς θεραπευτικῆς κοινότητος εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν θεώρηση τῆς ἀγιότητος κάθε προσώπου, ἄρα καὶ τοῦ ἐπισκόπου, ὄχι ὡς ἀγῶνα στὰ πλαίσια τῆς συμβολῆς του διὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος τοῦ ὅλου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἀλλὰ ὡς ἀξιολόγηση καὶ ἐκτίμηση τῶν, ὑπὸ τὸ πρῶτον τῆς καλῆς ἢ τῆς κακῆς ἠθικῆς του κατάστασης καὶ συμπεριφορᾶς.

Οἱ πρεσβύτεροι ἔτσι καὶ οἱ λαϊκοὶ παύουν νὰ εἶναι στοιχεῖα δομικὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ γίνονται οἱ «ἀσθενοῦντες» τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ παρουσία τους νὰ μὴν θεωρεῖται ἀπαραίτητη καὶ ἀποκλειστικὴ πλέ-

7. Πρβλ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΝΔΡ., *Ἱστορία Δογμάτων Α΄*, Ἐν Ἀθήναις 1963, σελ. 383.

8. Καθιέρωση τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, κατάργηση τῆς δημόσιας ἐξομολόγησης, ἰδιωτικοποίησις τῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀλλοίωση τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος.

9. Βλ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ Π., *Lex Orandi*, Ἀθήναι 2005, ἔκδ. Ἰνδικτος, σελ. 49-83.

ον στή συνοδική λειτουργία. Ἡ τελειότητα τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας δὲν θεωρεῖται πλέον στὰ πλαίσια τῆς «ὀρθοδοξίας» του, ὡς ἔκφραση τῆς ὀρθῆς πίστεως (χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ ζ' κανόνας τοῦ Θεοφίλου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας), ἀλλὰ στὰ πλαίσια τῆς καλῆς ἢ τῆς κακῆς ἠθικῆς κατάστασης τοῦ ἐπισκόπου. Τὸ ἀποτέλεσμα; Μία ἐπισκοπο-κεντρικὴ θεώρηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς λειτουργίας, ἡ ὁποία ἔτεινε νὰ καταλήξει σὲ ἓναν ἀνερμήνευτο ἐπισκοπομονισμὸ.

Ἐὰν ὄντως ἡ τελειότητα τῆς ἐπισκοπικῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας ἐξαρτάτο ἀπὸ τὴν κακὴ ἢ καλὴ ἠθικὴ κατάσταση καὶ συμπεριφορὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ὀρθοδοξία τῆς ὁμολογηθείσης πίστεως καὶ τῆς συμβολῆς του στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐνότητα πρῶτιστα καὶ οὐσιαστικά, τότε πῶς ἐρμηνεύεται τὸ περιεχόμενο τῆς «ἀποστολικῆς διαδοχῆς» καὶ πῶς κατανοεῖται ἡ «Ὁμολογία Πίστεως», ὡς συστατικὸ στοιχεῖο τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας;

Ἔτσι λοιπὸν φθάσαμε: α) Στὴν ἀπομόνωση τῶν πρεσβυτέρων καὶ λαϊκῶν, ἀπὸ τὴν ἐκλογικὴ διαδικασία τῶν ἐπισκόπων, ἀφοῦ πλέον δὲν τοὺς ἀνεγνωρίζετο τὸ κριτήριό τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως (*charisma veritatis centrum*), τὸ ὁποῖον πλέον μόνο οἱ ἐπίσκοποι τὸ ἐξέφραζαν καὶ τὸ διαφύλασσαν, καὶ β) Στὴν ἀποκλειστικότητα τοῦ ἐπισκοπικοῦ λειτουργήματος «ἐν συνόδῳ», ὅπου ἐξεφράζετο ἡ αὐθεντικότητα τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ φανεροῦτο ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πράξις τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπισκόπων ἔγινε ἀποκλειστικὸ ἔργο τῶν ἐπισκόπων καὶ ἡ χειροτονία, ὡς μυστηριακὴ καὶ λειτουργικὴ πράξις καὶ μόνο «ἀπαιτοῦσε» τὴν παρουσία τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἔστω καὶ ἂν ἐνεργοῦσε ὡς «ὄχλος» δὲν μποροῦσε οὐσιαστικὰ νὰ θίξει τὴν ἐγκυρότητα καὶ κανονικότητα τῆς ἐκλογικῆς διαδικασίας.

V. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ αἶτημα τῆς συμμετοχῆς τῶν πρεσβυτέρων καὶ λαϊκῶν κάθε τόσο ἐπανήρχετο στὸ προσκήνιο εἴτε ἀπὸ κοσμικὴ ἀπαίτηση, εἴτε ἀπὸ αἶτημα τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων, οἱ δὲ ἐφαρμοσθεῖσες μορφές συμμετοχῆς ἐποίκιλον. Ἄρχιζε ἀπὸ τὴν ἀπλὴ συναίνεση καὶ ἔφθανε μέχρι τὴν ἐνεργὸ καὶ ὑπεύθυνο συμμετοχή, ὥστε τὰ μικτὰ Συμβούλια ἢ τὰ μικτὰ ἐκλεκτορικὰ σώματα, σὲ διάφορες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, νὰ ἔχουν ἕμμεσον ἢ ἄμεσον μορφήν συμμετοχῆς στὶς ἐκλογικὰς συνελεύσεις¹⁰.

10. Πρὸβλ. ΜΠΟΥΜΗ ΠΑΝ., *Ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπισκόπων. (Ἡ ἔννοια τοῦ «ψήφου κλήρου καὶ λαοῦ»)*, Ἀθήναι 2004.

Ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως ὄλων αὐτῶν τῶν μορφῶν συμμετοχῆς στὴν ἱστορικὴ πορεία τῶν Ἐκκλησιῶν ἀποδεικνύουν τὸ λανθασμένο τρόπο ἐφαρμογῆς, ὁ ὁποῖος κεῖται ἐκτὸς ἐκκλησιολογικῶν κριτηρίων, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παρουσιάζεται μία ὑπέρμετρη συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν, χωρὶς τὴν ἔννοια τῆς χαρισματικῆς διάκρισης καὶ λειτουργίας, καὶ νὰ ὀδηγούμεθα σὲ ἓνα «λαϊκισμό» καὶ σὲ μία «ὄχλοκρατία» ἢ καὶ σὲ ἓναν κληρικαλισμὸ προτεσταντικῆς τύπου, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ ἐπισκοπικὲς ἐκλογές νὰ κινδυνεύουν νὰ μετατραποῦν σὲ ἐθνικὲς ἐκλογές πολιτικοῦ τύπου, μὲ κομματικὲς ἀντιλήψεις, νὰ ἐκδηλώνεται πολιτικὴ ποδηγεσία τῶν ἐκλεκτῶν μὲ σχισματικὲς ἐκρήξεις, νὰ παρουσιάζονται πολιτικὲς παρεμβάσεις στὶς ἐκλογές Προκαθημένων, ἐνῶ ἡ ἔλλειψη ποιμνίου ἢ «ἐθνικοὶ λόγοι» νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἀναθεώρηση μιᾶς συγκεκριμένης διάταξης ἀπὸ ἐκκλησιαστικούς καὶ συνοδικούς κανονισμούς.

Ὅμως ὅσο καὶ ἂν ὅλα αὐτὰ τὰ σχήματα φαίνονται κοσμικὰ ἐντούτοις δὲν παύουν νὰ ἀποτελοῦν γεγονότα ἐκκλησιαστικά στὴν ἱστορία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γίγνεσθαι καὶ νὰ εἶναι μία πραγματικότητα, ἔστω καὶ «ἐκκοσμικευμένη».

Τὸ θέμα ὅμως φαίνεται ὅτι παραμένει καὶ τὸ ἐρώτημα ζητᾷ μία ἀπάντηση. «Πῶς ὁ λαὸς θὰ κληθεῖ νὰ συμμετάσχει στὴν ἐκλογὴ τῶν ἐπισκόπων του;». Τὸ ἐρώτημα φαίνεται ὅτι δὲν ἔπαψε νὰ ἀπασχολεῖ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ ἀπαιτεῖ μία ἀπάντηση.

Τὸ θέμα ἀπασχόλησε ἀρκετὰ νωρὶς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἡ Σύνοδος τῆς Καρθαγένης (419 μ.Χ.), μὲ τὸν ν/θ κανόνα, προσπαθεῖ νὰ δώσει μία διέξοδο. Σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα αὐτὸν καὶ τὶς σχετικὲς ἐρμηνεῖες, οἱ λαϊκοὶ ἔχουν δικαίωμα: α) Νὰ ὑποδεικνύουν κάποιον πρόσωπο γιὰ ὑποψήφιο ἐπίσκοπο. β) Νὰ ὑποβάλλουν ἐνστάσεις, γιὰ ὅποιονδήποτε ὑποψήφιο, καὶ γ) Νὰ παρακολουθοῦν τὴν ἐξέταση καὶ τὸν ἔλεγχο τῶν ἐνστάσεων, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖται ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους.

Ἡ παρούσα κανονικὴ ρύθμιση, πέραν τῶν ὄσων νομικῶν κωλυμμάτων, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσει τὴ βάση γιὰ ἓνα πρῶτο βῆμα καὶ γιὰ τὴν ἐναρξὴ ἑνὸς διαλόγου σχετικὰ μὲ τὴν συμμετοχὴ τῶν πρεσβυτέρων καὶ λαϊκῶν στὴν διαδικασία ἐκλογῆς τῶν ἐπισκόπων, τουλάχιστον στὴν προδιαδικασία καταρτισμοῦ, σύνταξης καὶ ψήφισης τοῦ Καταλόγου τῶν πρὸς ἀρχιερατεία ἐκλογίμων. Ἡ συμμετοχὴ αὐτὴ θὰ εἶναι δυνατὴ στὰ πλαίσια ἑνὸς μικτοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖο θὰ συνέρχεται ἅπαξ τοῦ ἔτους μὲ σκοπὸ τὴν ἀναθεώρηση, διὰ προσθηκῶν καὶ ἀφαιρέσεων, τοῦ Καταλόγου τῶν ἐκλογίμων, ὁ ὁποῖος θὰ ὀριστικοποιεῖται ἀπὸ τὴν ΙΣΙ, κατόπιν συμφώνου γνώμης τῆς ΔΙΣ καὶ θὰ δημοσι-

εύεται διὰ τοῦ τύπου (πρβλ. Κανονισμὸ Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, ἄρθρ. 14 κ 17)¹¹.

Ἴσως τὸ παρὸν γραφειοκρατικὸ σχῆμα νὰ μὴν εἶναι ἀπόλυτα ἀποδεκτό, θεωρῶ ὅμως ὅτι:

- α) Ἀποτελεῖ μία πρώτη προσπάθεια ἐπανεισαγωγῆς τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν λαϊκῶν στὴν ἐκλογικὴ διαδικασίαν τῶν ἐπισκόπων.
- β) Διαφυλάσσεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπισκοποκεντρικότητος στὰ πλαίσια λειτουργίας τῆς συνοδικότητος, ὡς στοιχεῖο οὐσιαστικὸ διατήρησης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἀλήθειας τῆς πίστεως.
- γ) Ἀποφεύγεται ὁ κίνδυνος μεταβολῆς τῆς παρουσίας τοῦ λαοῦ σὲ «ὄχλο», καὶ
- δ) Δίνεται ἡ δυνατότητα στὸ λαό, μέσα στὴν πορεία τοῦ χρόνου, νὰ συνειδητοποιήσει τὴν ἐκκλησιαστικότητα καὶ τὴν οὐσιαστικὴν λειτουργικότητα τῆς παρουσίας του, ἀκόμη καὶ στὰ πλαίσια τῆς συνοδικῆς διαδικασίας.

11. Παρόμοιες προτάσεις ἔχουν κατατεθεῖ καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, βλ. π. ΠΙΝΑΚΟΥΛΑ ΑΝΤΩΝΙΟΥ, «Ψήφω κλήρου καὶ λαοῦ». Μία νέα πρόταση γιὰ τὴν ἐκλογή τῶν ἐπισκόπων, ἔκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2007.